

Att etablera ett kollaboratorium inom biblioteks- och informationsvetenskap: behov och utmaningar från ett praktikerperspektiv

Ann-Sofie Axelsson

Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap/
Bibliotekshögskolan
Göteborg universitet och
Högskolan i Borås
SE-501 90 Borås

Ann-Sofie.Axelsson@hb.se

Diane H. Sonnenwald

Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap/
Bibliotekshögskolan
Göteborg universitet och
Högskolan i Borås
SE-501 90 Borås

Diane.Sonnenwald@hb.se

Maria Spante

Institutionen för teknikens ekonomi och organisation,
Chalmers
SE-412 96 Göteborg
marspa@chalmers.se

Abstrakt

This article describes a study that investigated the need for and challenges connected to the establishment of a collaboratory - a sociotechnical forum where information and other resources can be made accessible and used by practitioners within library and information science. In order to identify needs and challenges interviews were carried out with a number of practitioners at a number of different institutions. The results reveal that there is a need for a collaboratory in order to facilitate the sharing of personal knowledge "on demand". It is of great importance that the collaboratory is well integrated with practitioner's daily activities.

Nyckelord

Kollaboratorium; community knowledge environments; collaborative work environments; biblioteks- och informationsvetenskap; samarbete, e-social science; intervjuer

---

1. Introduktion

Forskare har i alla tider arbetat tillsammans för att med gemensamma medel kunna nå längre än individuella resurser och insatser kunnat ta dem (se Sonnenwald, 2007 för en beskrivning av och diskussion kring vetenskapligt samarbete). I denna anda har på senare år s.k. vetenskapliga kollaboratorier (eng. scientific collaboratories) utvecklats och gjorts tillgängliga för att forskare på olika håll i världen, tillhörande olika kulturer, organisationer och, i vissa fall, vitt skilda discipliner, ska kunna dela resurser och kunskap med varandra för att snabbare, billigare och mer effektivt kunna generera högkvalitativ vetenskaplig kunskap. Ett kollaboratorium var ursprungligen främst ett sätt att med hjälp av avancerad informations- och kommunikationsteknik tillhandahålla vetenskapliga instrument (Finholt, 2001), men begreppet har med tiden kommit att utvecklas till något både större och bredare. En aktuell definition är:

En nätverksbaserad facilitet och organisatorisk enhet som överbryggar avstånd, stödjer rik och kontinuerlig mänsklig interaktion med inriktning mot ett visst forskningsområde, som befrämjar kontakt

mellan forskare - både kända och okända för varandra - och som tillhandahåller datakällor, artefakter och verktyg som behövs för att utföra forskning.

(Science of Collaboratories, 2003, artikelförfattarnas översättning).

Visionen för nästa generations kollaboratorier, på engelska även benämnda "community knowledge environments" (sv. kunskapsmiljöer för gemenskaper) och "collaborative work environments" (sv. kollaborativa arbetsmiljöer), omfattar dock inte bara forskare utan även studenter, lärare och praktiker som använder sig av avancerad och säker multimedial informations- och kommunikationsteknik för tillgång till kolleger och andra experter, forskningsdata, publikationer, forskningsinstrument, tjänster och verktyg över geografiska avstånd, organisationsgränser och tidsskillnader (Atkins, med flera, 2003; Berman & Brady, 2005; Hey & Trefethen, 2003). De flesta kollaboratorier har hittills, med hjälp av ett betydande nationellt och internationellt finansiellt stöd, varit inriktade på att stödja naturvetenskaplig och teknisk forskning och utbildning samt affärsvetenskap (Atkins, med flera, 2003; Arzberger & Finholt, 2002; Finholt, 2001; EU Commission New Working Environment Unit, 2006). Det är dock viktigt att också stödja samhällsvetenskaperna (Berman & Brady, 2005) samt icke vinstdrivande organisationer, inklusive samarbetet praktiker emellan samt mellan praktiker och forskare inom nämnda områden.

Som en samhällsvetenskaplig disciplin och profession spelar biblioteks- och informationsvetenskap (B&I) en avgörande roll när det gäller upptäckten av kunskap, utbildning och demokrati, kulturarvsfrågor, och, på senare tid, ekonomisk utveckling. En studie nyligen utförd i Florida (USA) visar till exempel att folkbibliotekens avkastning på investeringar är ungefär 6.5 mot 1, vilket betyder att varje \$1.00 som spenderas på stöd från det offentliga till folkbiblioteken, resulterar i en utdelning på \$6.54 i termer av bruttoregionalprodukt, sparad tid och sparade pengar (Griffiths, King, Lynch & Harrington, 2005).

Biblioteks- och informationsvetenskapen står idag inför många utmaningar. Den är tvärvetenskaplig till sin natur. Till exempel omfattar den forskning och utbildning inom en rad specialområden såsom: organisation av information (metadata, tesauruskonstruktion, referat); informationsåtervinning; informationsbeteenden; bibliometri; informations- och bibliotekstjänster; biblioteksledning och -förvaltning (eng. library management); samarbete och kunskapshantering (eng. knowledge management); informationspolicy; arkivvetenskap; digitala bibliotek; social informatik; samt folk-, barn-, och specialbibliotek. Informations- och kommunikationsteknik, politiska principer och bestämmelser genomgår snabba förändringar liksom även publiceringsindustrin samt finansiärernas förväntningar, vilket har en betydande effekt på disciplinen. Detta har lett till en ökad debatt och oenighet vad gäller vilka ämnen som bör ingå i universitetens B&I-utbildningsprogram och -yrkesutbildningar. I många länder får dessutom forskning och högre utbildning inom B&I inte samma stöd från statliga forskningsfinansiärer som andra områden, och under perioder av ekonomisk nedgång är finansieringen till offentliga institutioner såsom bibliotek mycket utsatt. Biblioteks- och informationsvetenskapliga institutioner är i många länder små sett till antal lärare. Till exempel har institutionen vid Växjö universitet endast en heltidsanställd lärare. Denna situation avspeglas i många bibliotekariers yrkesmässiga verksamhet, där de kan vara den enda bibliotekarien inom sin organisation och/eller sitt geografiska område. Sammantaget kan B&I beskrivas befinna sig i en period av tilltagande komplexitet och stora omställningar till följd av begränsade ekonomiska resurser och påverkan från externa krafter.

I ett försök att möta dessa utmaningar startar många bibliotek idag samarbetsprojekt för att kunna utnyttja gemensamt material (t.ex. Atkinson & Kensler, 2004; Rodger, Jörgensen & D'Elia, 2005) och nya informations- och kommunikationstekniker (t.ex. JCDL, 2006). Skulle ett kollaboratorium, vilket överbryggar geografiska avstånd samt länkar samman organisationer av olika typ och storlek, kunna främja B&I genom att hjälpa yrkesverksamma att möta de utmaningar som deras institutioner står inför? Vi känner inte till någon forskning som undersöker kollaboratoriets potential inom B&I-området. Skulle ett kollaboratorium kunna hjälpa till att möta de utmaningar som biblioteks- och informationsvetenskapliga praktiker står inför och/eller stödja framtida visioner för professionen?

Denna artikel beskriver en explorativ studie i vilken yrkesverksamma inom biblioteks- och informationsvetenskap intervjuats om deras syn på de behov som ett kollaboratorium skulle kunna svara mot, samt de normer och arbetssätt inom deras respektive organisationer som kan underlätta och/eller försvåra anammandet av ett kollaboratorium. Vårt mål är att tillhandahålla insikter beträffande de möjligheter och begränsningar som föreligger för ett kollaboratorium inom denna unika och viktiga yrkesverksamhet. Utan studier av det här slaget finns det en risk att en digital klyfta uppstår mellan de samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga professionerna och disciplinerna, och mellan vinstdrivande och icke vinstdrivande organisationer.

2. Tidigare forskning

Genomgående i denna artikel definieras samarbete som det mänskliga beteende som involverar två eller fler individer, något som underlättar meningsskapandet, fördelningen och slutförandet av uppgifter i relation till ett ömsesidigt överenskommet mål. Samarbete äger alltid rum i sociala kontexter, vilka i sin tur utgör begränsningar och möjligheter för samarbetet. Samarbete kan äga rum inom eller mellan organisationer, discipliner (eller gemenskaper), och/eller länder.

I en sammanfattning av tidigare forskning kring vetenskapligt samarbete har Sonnenwald (2007) identifierat fem faktorer som har visat sig betydelsefulla för att forskare överhuvudtaget ska överväga att samarbeta. Dessa faktorer är: vetenskapliga, politiska, socioekonomiska, resurstillgänglighet, samt sociala nätverk och personliga faktorer. Faktorerna kan även tillämpas i andra kontexter, såsom professionella yrkessammanhang, genom att de vetenskapliga faktorerna tolkas som yrkesmässiga faktorer.

De *yrkesmässiga (eller vetenskapliga) faktorer* som omnämns i litteraturen och som är avgörande för om ett samarbete kan etableras innefattar: behovet av att upptäcka ny kunskap och lösa komplexa problem i rätt tid; att höja graden av specialisering och behovet av att utnyttja olika typer av kunskap och expertis; en möjlighet att vidga ett projekts ramar och främja innovation; att sprida det epistemologiska och etiska ansvaret; och inverkan på individers befordringsmöjligheter. Till exempel, Michael & Higgins (2002) diskuterar hur samarbete kan hjälpa ett bibliotek att bli ett innovativt bibliotek i världsklass men att biblioteket då måste belöna de anställdas förmåga att "dela med sig av kunskap, lära sig samt samarbeta" (s. 175).

Politiska faktorer inbegriper nationella och internationella situationer och riktlinjer såsom "acts of aggression" och nationella säkerhetspolicier; främjande av politisk enighet inom en region; önskan om världsfred; samt helande av sår efter en tid av krig. *Socioekonomiska*

faktorer fokuserar på att sprida ekonomiska risker, öka de finansiella resurserna, samt stödja ekonomisk utveckling.

Faktorn *resurstillgänglighet* handlar om möjligheter att få tillgång till begränsade resurser såsom specialiserad expertis, utrustning, mjukvara, material, etc., vilket samarbeten kan möjliggöra. Samarbeten är i regel mer framgångsrika när samtliga parter både bidrar med och tar emot resurser. I regel uppstår samarbeten ur *sociala nätverk*, eller ur tidigare kontakter och kopplingar mellan individer. Hur väl man passar ihop som personer, hur väl arbetsätten passar ihop, ömsesidig respekt, tillit samt förmågan att komma överens och uppskatta varandras sällskap är sådant som individer ofta överväger när de bestämmer sig för att samarbeta. Dessa saker kan påverkas av olikheter gällande språk, kulturarv och kön.

Då informations- och kommunikationsteknik är en viktig del av ett kollaboratorium måste vi även ta hänsyn till faktorer som påverkar anammande av teknik och teknikanvändning. Kollaboratorier har till exempel omnämnts som sociotekniska interaktionsnätverk (Kling, McKim & King, 2003). Utformandet och anammandet av teknik i allmänhet handlar i hög grad om att möta behov, eller hantera utmaningar, i särskilda kontexter. Behov kan uppstå i samband med upplevda haverier eller brister hos befintliga arbetssätt (Winograd & Flores, 1986), samt fördelar framför gällande arbetssätt (Grudin, 1994; Rogers, 1995; Wierba, Finholt & Steves, 2002). Det är också avgörande att nya arbetssätt går att förena med rådande arbetssätt och normer (Rogers, 1995).

I denna explorativa studie reflekterar vi över huruvida dessa samarbets- och teknikrelaterade faktorer möjliggör eller förhindrar upprättandet av ett kollaboratorium för B&I-praktiker.

3. Metod

3.1 Datainsamling

Intervjuer genomfördes med tio yrkesverksamma inom biblioteks- och informationsvetenskap, som arbetar i ett antal olika miljöer, däribland en biblioteks- och informationsvetenskaplig universitetsinstitution, ett universitetsbibliotek, ett regionalt högskolebibliotek, ett folkbibliotek i en större stad, ett folkbibliotek i en mindre stad, ett statligt forskningsinstitut, ett internationellt företag, ett mindre företag samt en icke-statlig organisation. Samtliga intervjupersoner, utom en, var chefer med ansvar för biblioteks- eller informationstjänster inom sin organisation. En intervjuperson var ansvarig för B&I-utbildningen vid ett universitet. Samtliga intervjupersoner, med undantag för en, bor och arbetar i Sverige. De praktiker som arbetar för den icke-statliga organisationen samt det internationella företaget har dock globala åtaganden. Intervjuerna var mellan en och tre timmar långa, med en medellängd på 1 timme och 45 minuter.

Kollaboratiebegreppet introducerades för intervjupersonerna, dels i den initiala förfrågan om att delta i studien, dels i inledningen av intervjun. Ett kollaboratorium definierades som ett sociotekniskt forum där information och andra resurser kan inhämtas och användas av yrkesverksamma, studenter, lärare och forskare som ett sätt att möjliggöra nya typer av samarbete, lärande och informationsdelning. Denna definition bygger på Atkins, med flera (2003) och rapporten *Science of Collaboratories* (2003). Intervjufrågorna var utformade för att frammana intervjupersonernas syn på motiv för att använda ett kollaboratorium och sociotekniska hinder som kan inverka på dess framgång. Samtliga intervjufrågor var öppna, och uppföljningsfrågor ställdes för att garantera att vi säkert fångade betydelsen i intervjupersonernas uttalanden. Intervjuerna genomfördes av personer som själva inte var

medlemmar i den svenska biblioteks- och informationsvetenskapliga gemenskapen vilket medförde att intervjupersonerna därmed fritt kunde diskutera samtliga aspekter av den biblioteks- och informationsvetenskapliga gemenskapen och dess arbete utan att uppleva att de förolämpade en kollega.

3.2 Dataanalys

Intervjuerna analyserades med både öppen och axial kodning (Robson, 2002). Under den öppna kodningen lästes en uppsättning av intervjuerna grundligt och med stor noggrannhet igenom av en forskare som identifierade kodningskategorier eller kodningsramar. Denna initiala uppsättning kategorier och data diskuterades i forskargruppen och vi identifierade likheter med de fem kategorier som diskuteras i den vetenskapliga litteraturen. Dessa fem kategorier sägs utgöra grunden för vetenskapligt samarbete och/eller förhindra att samarbete uppstår (Sonnenwald, 2007). De återstående intervjuerna lästes och analyserades med hjälp av dessa kodningskategorier och vi letade även efter nya kategorier som kunde tänkas uppstå, utan att hitta några sådana. Vi kunde inte heller hitta några data för den tidigare identifierade kategorin politiska faktorer. I det slutliga steget, dvs. under axialkodningen, lästes samtliga intervjuer på nytt och analyserades med hjälp av kodningskategorierna.

Eftersom några av intervjuerna gjordes på engelska har några av citaten från intervjupersonerna i avsnitten nedan översatts från engelska till svenska. Vi har gjort vårt yttersta för att se till att intervjupersonens röst fortfarande hörs i de översatta citaten.

4. Resultat

Dataanalysen visar att de skäl som praktikerna anger för att vilja samarbeta och dela resurser med andra yrkesutövare inom B&I-området, samt de faktorer som nämns som hinder för att samarbete ska komma till stånd kan kategoriseras som: professionella faktorer, socioekonomiska faktorer, faktorer kopplade till resurstillgänglighet, samt faktorer med anknytning till sociala nätverk och personliga faktorer.

4.1 Professionella faktorer

Flertalet intervjupersoner uttryckte att de vill ha ett kollaboratorium för att underlätta sin egen och sin organisations professionella utveckling och problemlösning. Detta nämndes av samtliga deltagare i studien, men oftast av chefer i stora organisationer, vilket återspeglar slutsatser av Michael & Higgins (2002).

Intervjupersonerna uttryckte att de önskar att nya, innovativa idéer från den vidare biblioteks- och informationsvetenskapliga gemenskapen kommer in i deras organisation. En chef förklarade att ett kollaboratorium i bästa fall skulle sätta henne i kontakt med ett brett spektrum av medlemmar i gemenskapen som skulle kunna introducera nya idéer:

Jag skulle vilja ha [människor]...från olika industrier, och forskare [i kollaboratoriet]...För ni är nyfikna och ser nya saker. Ni kanske har helt andra idéer än vad jag har, som jag kan lära mig av, som kan trigga mig. Jag skulle vilja ha olika åldersgrupper, unga tänker inte som gamla.

Fyra intervjupersoner nämnde också att de önskar mer specifika expertråd i samband med problem som uppstår i deras dagliga arbete – problem som inte kan lösas enkelt med den kunskap och de resurser som finns att tillgå i den egna organisationen. Ett flertal av

intervjupersonerna underströk att de via ett kollaboratorium önskar få tillgång till experter inom olika biblioteksrelaterade ämnen, vilka kan leverera snabba och precisa svar på specifika frågor. En chef vid ett stort folkbibliotek talade om sitt behov av expertråd i en föränderlig värld där en chef har svårt att veta vilka regler som gäller i olika situationer:

De experter jag talar om, alltså det är på sätt och vis svårt...
Lagstiftningen ändras och tekniken utvecklas och lagstiftningen
hänger inte med den tekniska utvecklingen, så det skulle bli väldigt
mycket frågor kring det.

En chef för ett stort universitetsbibliotek betonade särskilt att vad hon upplever behövs är inte opersonliga expertråd utan tillgång till erfarna personer som, på begäran ("on demand"), kan besöka bibliotek för att inspirera personalen eller visa på alternativa arbetssätt. Detta liknar resultaten från en undersökning gjord av Brown och Ortega (2005). Respondenterna, 72 bibliotekarier inom ämnesområdet fysik, uttryckte att deras främsta informationskälla är personlig kommunikation med kolleger. En intervjuperson i vår studie förklarade:

Så någonting som en engagerad, intresserad, erfaren person inom vissa
frågor... Låna min duktiga lånechef, där man tycker man sitter fast i
sega rutiner. Låta [den erfarna personen] komma och jobba och berätta
hur det fungerar någon annanstans... Det blir också så att de som åker
ut får någonting tillbaka, det får man ju alltid.

Samma bibliotekschef framhöll att en erfaren biblioteksperson skulle vara av störst värde för små bibliotek som har begränsad eller obefintlig kompetens inom specialiserade och perifera områden (t.ex. konstruktion och biblioteksarkitektur) i sitt vanliga nätverk:

Tänk dig att vara utslängd någonstans på ett litet ställe där ni är två
anställda och att... ni får en ombyggnadsuppgift...Eller att ni måste
modernisera biblioteket... Bara att börja [Man tänker] 'Gud vad ska vi
göra?'

Detta spörsmål diskuteras inte i litteraturen kring vetenskapligt samarbete - behovet av specialiserad expertis för att lösa problem som dyker upp vid enstaka tillfällen, till skillnad från behov av expertis i samarbetsprojekt.

4.2 Socioekonomiska faktorer

Samarbete och resursdelning kan leda till nya, lönsamma tjänster och produkter, samt öka en organisations annars begränsade ekonomiska resurser. Samarbete för dock även med sig kostnader. En fråga är därför huruvida kostnaderna som associeras till ett kollaboratorium är större än dess kort- och långsiktiga vinster.

Till skillnad från vetenskapliga kollaborationer och affärssamarbeten, som uppfattas som ekonomiskt fördelaktiga (t.ex., Lambert, 2003; Autio, Hameri & Nordberg, 1996; US Office of Science & Technology Policy, 2000), trodde fem av sju intervjupersoner att ett kollaboratorium inte skulle gynna deras organisation ekonomiskt. Snarare uttryckte de en oro att ett kollaboratorium skulle medföra merkostnader, i synnerhet i fråga om tid. Detta är uppenbarligen ett centralt problem för yrkesverksamma; femtio procent av intervjupersonerna

nämnde det. En del av problemet handlar om tiden som krävs för att sköta ett välfungerande kollaboratorium:

Det är ganska tidskrävande i långa loppet. Dessa tjänster är enkla att sätta upp men inte så enkla att upprätthålla... utan finansiering.

Ett annat problem är upplevelsen att det är tidsödande att använda ett kollaboratorium, dvs. tidsödande att logga in, titta efter nyheter, delta i informationsutbytet, etc. En intervjuperson, som är mycket positiv till teknikmedierat samarbete generellt, ser detta som ett stort hinder:

Om man har tid, så finns det massor av bra och roliga saker man kan använda teknik till men... det är aldrig för svårt...det är snarare tiden.”

Endast två intervjupersoner uttryckte att ett kollaboratorium skulle kunna innebära ekonomiska fördelar. Enligt en intervjuperson, hemmahörande i en icke-statlig organisation, är samarbete och finansiering starkt kopplade till varandra i deras organisation då bägge krävs för att deras projekt ska kunna möjliggöras. En chef för ett bibliotek i ett stort internationellt företag hade en mycket positiv inställning till ett B&I-kollaboratorium, men på det villkoret att det kan föra med sig värden in i organisationen:

Det absolut viktigaste är att det ger någonting tillbaka till företaget.

4.3 Tillgång till resurser

Upprättandet av ett kollaboratorium motiveras ofta av behovet att få tillgång till dyr utrustning, specialiserad expertis, mjukvara, unika material, etc. Samtliga intervjupersoner nämnde en eller flera resurser som de skulle vilja få tillgång till, och som de tror att ett kollaboratorium skulle kunna tillhandahålla. Inte särskilt överraskande nämnde flera intervjupersoner att det vore bra att ha tillgång till verktyg och dokument online. Flertalet intervjupersoner betonade dock att det redan finns för många onlineresurser som erbjuder verktyg och dokument. Vad de skulle föredra är personlig kontakt med personer kunniga inom biblioteks- och informationsvetenskap. Som en chef för ett stort universitetsbibliotek förklarade det:

Jag tror att [ha tillgång till kunniga människor i biblioteksvetenskap] är det viktigaste, för läsa kan man ju alltid göra. Det finns ju massor att läsa. Du kan gå in på hemsidor... det finns massor. Och du kan tycka att det är intressant men du får inte det här extra... Nej, det skall vara en människa!

Till och med inom detta lilla urval av yrkesverksamma fann vi matchande behov av kunskap och villighet att dela med sig av kunskap. En chef för ett regionalt högskolebibliotek förklarade till exempel att hans behov av expertis till viss del handlar om upphovsrätt:

Upphovsrätt är en evig fråga, en ständig fråga. Det juridiska av biblioteksdrift, det är väldigt komplicerade frågor.

En chef för ett bibliotek i ett stort internationellt företag sa:

Det är ganska mycket frågor om copyright därför att alla företag ligger väldigt risigt till om man inte har löst den här copy-clearing-biten, och där har jag varit involverad jättemycket... Jag tror att jag kan vara till stor hjälp i ett sådant nätverk.

Uppmuntrande nog angav femtio procent av intervjupersonerna att de har resurser som de kan dela med sig av till andra B&I-praktiker. De resurser som omnämndes inbegrep: individer med erfarenhetsbaserad expertis; organisatoriska "best practices"; samt verktyg och innehåll (t.ex. databaser och träningsmaterial). De resurser som oftast nämndes hade att göra med människor och deras kunskap. Verktyg och material nämndes minst ofta.

Ett problem i anknytning till resurstillgång som uppmärksammades av intervjupersonerna från den icke-statliga organisationen är tillgång till teknik. Som poängterats av intervjupersonerna i denna studie, såväl som i andra sammanhang (t.ex., Olson, Teasley, Bietz & Cogburn, 2002), så är tillgång till Internet inte en självklarhet för alla. I de fall Internet finns tillgängligt finns ändå risken att det endast är i begränsad omfattning, såsom i vissa utvecklingsländer:

I Afrika, du vet, alla har inte en dator på sitt skrivbord vilket innebär att man måste skaffa en och sen... skaffa Internetaccess... det är inte så enkelt som när alla har en dator på skrivbordet som är uppkopplad [till ett höghastighetsnätverk] hela tiden... Tillgång till Internet är inte så enkelt.

En av de centrala idéerna med ett kollaboratorium är att användarna ska utbyta resurser med varandra på ömsesidig basis. Vissa chefer för små B&I-institutioner gav dock uttryck för uppfattningen att de inte har något att erbjuda större och mer resursstarka B&I-institutioner. Som en intervjuperson, en chef för ett folkbibliotek i en mindre stad, uttryckte det:

Vi har ingenting att erbjuda dem tror jag. Vi har aldrig fått några förfrågningar i alla fall...

Detta är ett problem som inte diskuteras i litteraturen kring samarbete, men som likväl är viktigt. När individer inte tycker sig ha någonting att erbjuda kan de på förhand utesluta sig själva från interaktioner utan att inse att de därmed faktiskt kan undanhålla värdefull information från andra.

4.4 Sociala nätverk och personliga faktorer

Samarbete både uppstår från och bygger upp sociala nätverk. Analysen av intervjudata visar att sociala nätverk och personliga faktorer är viktiga för många bibliotekspraktiker oavsett var de arbetar. En intervjuperson, chefen för biblioteket vid ett stort internationellt företag, beskrev sin vision för ett B&I-kollaboratorium:

Jag får ett kanonnätverk med förgreningar in i alla typer av verksamheter och företaget är väldigt positivt till externa nätverk.

Majoriteten av intervjupersonerna uttryckte dock personliga tvivel snarare än entusiasm när de föreställde sig ett kollaboratorium. Flera intervjupersoner nämnde att det kan bli svårt att hitta den rätta balansen mellan bredd och fokus i nätverket. Ett nätverk måste vara brett för att

omfatta olika intressen, men inte för brett så att det förlorar fokus och blir ointressant för alla. En intervjuperson förklarade:

Jag tror att [kollaboratoriet] måste vara fokuserat, och det är viktigt att [nätverket] är tillräckligt brett för att folk ska bidra, men tillräckligt smalt för att det ska vara intressant.

En annan intervjuperson talar om samma problem utifrån sin erfarenhet från en nationell e-postlista inom B&I-området:

Det är en lista av ett enkelt slag, men som har som spåret ur, det är för många som är med på den. Det är för många udda personer som lägger in text som inte intresserar andra.

Detta är en kontrast till tidigare forskningsrapporter om att e-postlistor inom B&I-området värderas högt av B&I-praktiker (Brown & Ortega, 2005; Xu, 1998, Kovacs, Robinson & Dixon, 1995) och forskning kring "communities of practice" i allmänhet. Detta rön väcker dock frågor kring begränsningar av e-postlistor, "communities of practice" och stora kollaboratorier.

Andra intervjupersoner förde fram tankar kring huruvida kollaboratoriet skulle komma att bli någonting utöver deras redan befintliga arbetsuppgifter, kräva förändringar av deras arbetssätt och uppskattas av deras organisation. Två intervjupersoner kommenterade:

Det handlar ju om... att man återkopplar till [kollaboratoriet] sedan på diskussioner och möten. Man får bygga in det i systemet på något vis, i organisationen.

Jag skulle inte ha lust att vara med om jag behövde göra något annorlunda än vad jag redan gör.

5. Diskussion

Analysresultaten pekar på att ett kollaboratorium uppfattas vara, för de flesta B&I-praktiker som intervjuats, ett möjligt sätt att utbyta resurser med och sättas i kontakt med andra yrkesverksamma inom området. Inte desto mindre är det många utmaningar som måste hanteras och problem som måste lösas för att framgång med säkerhet ska uppnås. En del av dessa utmaningar och problem har tidigare identifierats i litteraturen, medan andra är nya.

Majoriteten av intervjupersonerna föreställde sig att ett kollaboratorium skulle kunna tillhandahålla resurser för att underlätta deras individuella och deras organisationers yrkesmässiga utveckling och problemlösning. Somliga talade om detta i termer av behov av expertråd medan andra talade om det som ett behov av att nya och innovativa idéer och arbetssätt introducerades i deras organisationer. Det förefaller som att intervjupersonerna anser att deras egen institution i vissa fall saknar avgörande professionella kompetenser, vilket också säkert kan vara fallet, eftersom kraven på yrkesverksamma inom B&I-området under den senaste tiden har ökat, samtidigt som resurserna ofta har minskat. Ett sätt att hantera dessa ökade krav utan att öka kostnaderna kan vara att öka kunskapsbasen bland B&I-praktiker genom att koppla samman dem via ett kollaboratorium, ett sociotekniskt interaktionsnätverk. Detta är särskilt viktigt för små och resursfattiga

biblioteksorganisationer. Kanske kommer den största utmaningen i detta att bli att möjliggöra utbyte av idéer mellan organisationer och individer som är olika med avseende på t.ex. kärnaktiviteter, organisationsstorlek, erfarenheter och kunskap, såsom till exempel folkbibliotek på mindre orter och stora universitetsbibliotek.

Som tidigare nämnts har samarbete i många fall visat sig leda till ekonomiska vinster. I denna studie trodde dock samtliga intervjupersoner, undantaget två, inte att ett kollaboratorium skulle leda till ekonomiska vinster. Snarare kan det innebära en ökad kostnad i fråga om tid; tid för att sköta ett välfungerande kollaboratorium och tid för att delta i kollaboratoriet.

I de flesta kunskapsorganisationer är människors arbete splittrat (Mark, Gonzalez & Harris, 2005) och detta förvärras i och med att bl.a antalet elektroniska system ökar, liksom kommunikation via e-post etc. Därför är intervjupersonernas tveksamma inställning till att använda ett kollaboratorium fullt förståelig. Frågan är om det är möjligt att utforma ett kollaboratorium som inte blir till en börda för sina användare, i synnerhet när majoriteten av dess potentiella användare redan tycks överhopade med information? Detta problem har tidigare diskuterats i samband med design av grupprogram (eng. groupware) (Grudin, 1994), och behöver ytterligare begrundas i relation till ett B&I-kollaboratorium.

Tillgång till data är ett generellt fokus i de flesta vetenskapliga kollaboratoriesatsningar (Arzberger & Finholt, 2002). Deltagarna i denna studie formulerar dock främst behov av ett annat slag, nämligen behov av immateriella resurser såsom människors kunskap och erfarenheter inom olika områden. Även om en del av intervjupersonerna även önskade sig tillgång till resurser som verktyg, juridiska dokument och användbara länksamlingar, betonade flera personer att de redan har tillgång till tillräckligt många resurser av den typen. Majoriteten av intervjupersonerna antog samma perspektiv när de talade om att dela med sig av sina egna resurser. Om än några nämnde konkreta ting, t.ex. undervisningsmaterial, som de skulle kunna tänka sig att dela med sig av, var majoriteten mer entusiastisk över idén att dela med sig av sina erfarenheter, perspektiv och sin tysta kunskap. En utmaning är hur dessa immateriella resurser ska göras synliga och möjliga att distribuera i ett kollaboratorium, i synnerhet när det rapporterats om tidiga exempel på kollaboratorier som misslyckats med att stödja tyst kunskap (t.ex., Orłowski, 1993).

Denna sista punkt relaterar tydligt till det de flesta intervjupersonerna uttryckte som mest attraktivt med idén om ett kollaboratorium, vilket, utan tvekan, var idén om att ha tillgång till ett nätverk av människor från ett brett spektrum av B&I-relaterade organisationer. Här ligger dock också den största utmaningen med ett B&I-kollaboratorium: att se till att göra kollaboratoriet tillräckligt fokuserat för att det ska bli intressant att delta, men ändå tillräckligt brett för att nya samarbeten över organisatoriska och ämnesmässiga gränser ska komma till stånd. Detta är särskilt utmanande eftersom B&I är en tvärvetenskaplig profession som inte har någon erkänd gemensam kärnaktivitet eller stor utmaning. Utmaningarna som måste hanteras på individnivå ligger i att införa kollaboratoriet i organisationer på ett sätt som kompletterar men inte tävlar med befintliga rutiner och arbetssätt, och som anses belönande.

Resultaten från denna studie pekar mot att ett kollaboratorium till stöd för verksamma inom B&I-området bör inkludera en tjänst av typen "expert på begäran". En sådan tjänst skulle kunna vara upplagd så att varje organisation som deltar i tjänsten skulle identifiera sina expertisområden och gå med på att låta sina experter arbeta som konsulter ett visst antal dagar per år. Dessa organisationer skulle sedan vara berättigade till att efterfråga hjälp från andra

deltagande organisationer upp till lika många dagar per år. Den organisation som efterfrågar hjälp skulle kunna ansvara för utgifter för resa och logi för att möjliggöra personliga möten. Till exempel, Bibliotek A kanske efterfrågar en tvådagars konsultation från en expert i Organisation B och betalar då för att den experten ska komma till deras bibliotek. Organisation B, i sin tur, kanske efterfrågar en endags-konsultation från Bibliotek C. Kollaboratoriet skulle hålla reda på expertis, antal erbjudna dagar såväl som förfrågningar om expertis och utlovad konsultationstid. Över t.ex. en treårsperiod skulle antalet tillhandahållna och efterfrågade tjänster mycket väl kunna bli likvärdigt.

För att undersöka denna idé vidare behövs fortsatt forskning. Exempel på problemställningar att undersöka innefattar: hur expertis ska presenteras för noviser, utformning av organisationsstruktur och arbetssätt inom kollaboratoriet, mekanismer gällande feedback på konsultation, samt implementering av organisatoriska metoder för att erkänna och belöna konsulterande experter. Vi ser fram emot att undersöka sådana frågor.

Tack

Tack till intervjupersonerna och till Stiftelsen FöreningsSparbanken Sjuhärad för finansieringen av denna studie.

Referenser

Arzberger, P., & Finholt, T.A. (2002). Data and collaboratories in the biomedical community. Crew Technical Report, CREW-02-01, University of Michigan, Ann Arbor, MI.

Atkins, D.E., Droegemeier, K.K., Feldman, S.I., Garcia-Molina, H., Klein, M.L., Messerschmitt, D.G., Messina, P., Ostriker, J.P., & Wright, M.H. (2003). *Final Report of the NSF Blue Ribbon Advisory Panel on Cyberinfrastructure*. Retrieved Feb 3, 2004 from <<http://www.cise.nsf.gov/evnt/reports/toc.htm>>

Atkinson, J., & Kensler, E. (2004). HELP is at hand: Reviewing and developing Welsh academic library collaboration. *New Review of Academic Librarianship*, 10(2), 105-118.

Autio, E., Hameri, A., & Nordberg, M. (1996). A framework of motivations for industry-big science collaboration: A case study. *Journal of Engineering and Technology Management*, 13, 301-314.

Berman, F., & Brady, H. (2005). *Final Report: NSF SBE-CISE Workshop on Cyberinfrastructure and the Social Sciences*. Retrieved June 3, 2005 from <<http://www.sdsc.edu/sbe>>

Brown, C.M., & Ortega, L. (2005). Information-seeking behavior of physical science librarians: Does research inform practice? *College and Research Libraries*, 66(3), 231-247. Retrieved June 16, 2006 from <<http://www.ala.org/ala/acrl/acrlpubs/crljournal/backissues2005a/crlmay05/Brown0505.pdf>>

EU Commission New Working Environment Unit. (2006). New Collaborative Working environments 2020. Retrieved June 10, 2006 from <http://europa.eu.int/information_society/activities/atwork/hot_news/publications/documents/new_collab_environments_2020.pdf>

- Finholt, T. (2001). Collaboratories, In B. Cronin (Ed.) *Annual Review of Information Science and Technology* (pp. 73-108). Medford, NJ: Information Today.
- Griffiths, J., King, D., Lynch, T., & Harrington, J. (2005). Taxpayer return on investment in Florida public libraries. Retrieved October 10, 2005 from <<http://ddlis.dos.state.fl.us/bid/roi/pdfs/ROISummaryReport.pdf>. 2005.>
- Grudin, J. (1994). Eight challenges for developers, *Communications of the ACM*, 37(1), 92-105.
- Hey, T., & Trefethen, A. (2003). e-Science and its implications. *Philosophical Transactions of the Royal Society London A*, 361, 1809-1825.
- JCDL (2006). *Proceedings of the 6th ACM/IEEE-CS Joint Conference on Digital Libraries*. NY: ACM Press.
- Kling, R., McKim, G., & King, A. (2003). A bit more to it: Scholarly communication forums as socio-technical interaction networks. *JASIS&T*, 54(1), 47-67.
- Kovacs, D.K., Robinson, K.L., & Dixon, J. (1995). Scholarly e-conferences on the academic network; How library and information science practitioners use them. *Journal of the American Society for Information Science*, 46(4), 244-254.
- Lambert, R. (2003). Lambert Review of Business-University Collaboration: Final Report. Norwich: HM Treasury. Retrieved June 12, 2005 from <http://www.hm-treasury.gov.uk/media/DDE/65/lambert_review_final_450.pdf>
- Mark, G., Gonzalez, V., and Harris, J. (2005). No task left behind? Examining the nature of fragmented work. *Proceedings of ACM CHI'05* (pp. 321-330). NY: ACM Press.
- Michael, T.S.C., & Higgins, S.E. (2002). NTU (Nanyang Technological University) Library as a learning organization. *Libri*, 52, 169-182.
- Olson, G.M., Teasley, S., Bietz, M., & Cogburn, D.L. (2002). Collaboratories to support distributed science: The example of international HIV/AIDS Research. *Proceedings of SAICSIT*, 44-51.
- Orlowski, W. (1993). Learning from Notes: Organizational issues in groupware implementation. *The Information Society*, 9(3), 237-252.
- Robson, C. (2002). *Real world research*. Oxford, UK: Blackwell Publishers.
- Rodger, E.J., Jörgensson, C., & D'Elia, G. (2005). Partnerships and collaboration among public libraries, public broadcast media, and museums: Current context and future potential. *Library Quarterly*, 75(1), 42-66.
- Rogers, E. (1995). *Diffusion of Innovations*. NY: The Free Press, NY.

Science of Collaboratories (2003). Workshop on the social underpinnings of collaboration: Final summary, 2003. Retrieved March 17, 2006 from
<<http://www.scienceofcollaboratories.org/Workshops/WorkshopJune42001/index.php?FinalSummary>>

Sonnenwald, D.H. (2007). Scientific collaboration: Challenges and solutions. In B. Cronin (Ed), *Annual Review of Information Science & Technology (ARIST)*. Medford, NJ: Information Today.

U.S. Office of Science & Technology Policy. (2000). Examples of international scientific collaboration and the benefits to society. Retrieved June 14, 2005 from
<http://clinton4.nara.gov/WH/EOP/OSTP/html/00426_7.html>

Wierba, E., Finholt, T., & Steves, M. Challenges to collaborative tool adoption in a manufacturing engineering setting: A case study. *Proceedings of the 35th Annual Hawaii International Conference on System Sciences*. IEEE Computer Society, NJ, 2002.

Winograd, T., & Flores, F. (1986). *Understanding Computers and Cognition: A New Foundation for Design*. Norwood, NJ: Ablex.

Xu, H. (1998). Global access and its implications: The use of mailing lists by systems librarians. *Proceedings of the ASIS '98 Conference* (pp. 501-515). Medford, NJ: Information Today.

Artikeln har tidigare publicerats i:

Proceedings of the Information Use in Information Society Conference, October 2006 med titeln *Needs and Challenges with respect to Establishing a Collaboratory within Library and Information Science: Practitioners' Perspectives*.

Artikeln presenterades vid the *Information Use in Society Conference*, University Library, Bratislava, Slovakia October 10-11, 2006.